

NYUGAT FELÉ.

Nem visznek többé gögös, büszke primek.
Léptem nyomát
Halk basszusán kíséri mély szekund,
Máglyányi lángja hült parázsra hunyt
Szerelmes rimnek.

Nem visznek többé gögös, büszke színek,
Vér bíborok.
Lelkemnek fénye mélyült, enyhe mályva,
Lehulltak róla elperzselve, mállva
A drága hímek.

Nem visznek többé gögös, büszke szárnyak.
Csöndes kis út
Porában lábam földi súlya lép,
S megcsókolom öreg, kolduskezét
Az elmúlásnak.

És ballagok az alkonyat élébe
Szép csendesén,
Vállamon ring egy kék gyermekkoporsó,
Kezemben tisztavízzel töltött korsó
És mondom: jól van, ámen, béke, béke.

CSANÁDY GYÖRGY.

HA NEVETEK . . .

Tul formákon és szavakon
Valóba pereg az öröm —
Ime napfényre kacagom
Az örömöm, az örömöm.
Orcáimon összetöröm
Ki ur e merev falakon,
Rabtartómat, a közönyöm.

Ha komolyarcu-veletek
Kacajommal szembejövök
Megmozdulnak az örömök.
— Jöttem lesik tibennetek
Átorcás fegyvelem mögött
S kitörnek a rab örömök
Ha nevetek, ha nevetek. —

SOPHOKLES.

Kézenfogott. A peplos dús redőit
Szoborként hordta. Metrum volt a lépte.
Némán vezérelt, lábam félve mérte
A Labdakidák szirtes temetőit.

Völgy nyílt előttünk. Szent Athén tetőit
Egy szörnnyű máglya fénye vonta vérbe
Bíbor-füstiént át — oh jaj — könnybe-vérbe
Borulni láttam Hellász lágy mezőit.

Torkom szorult, jéggyöngy testem kiverte
Sok volt szememnek mindezt látnia
De átkarolt ő, Kolomos fia.

Testvérszemével zárt pillám emelte
Magamra nyíltam, lelkem lön a lelke,
Ő intett s szólt ekép: tragédia . . .

Ajtay Miklós.

Eleseft oszlop.

(Novella.)

Annak az évnek szeptemberére volt kitűzve tízéves találkozómk és nekem kellett szétküldeni hajdani leánypajtásaimnak a géppel irt figyelmeztető leveleket. Mikor a Pap Máriaét aláírtam, továbbkigyózt a fekete vonal: „Drága Mária. Szeretettel várja el: Mária“.

Helyette édesanyja irt levelet, be is panaszkodta, ki is mentette benne névtestvéremet. Mária nem lesz ott a találkozón, apácának készül egy kolostorban. Ez az egyszerű anyai levél mint messzi dördült váratlan lövés rázott belém. Alvó emlékeimet rázogató keztem: keljtek, szóljatok, hogyan igazoljátok nekem azt a Máriáról szóló üzenetet? Igen, igaz. Emlékszem. Mária katolikus volt, néha kikérezett a szigorúan protestáns intézetből szentmisére. De ugy különben, minden képem, ami róla maradt, az életnek egy-egy sugaras vetítődése lelke fehérére. Az első kép a leg-tisztábban él bennem: ősszel, mikor az intézetbe jött, az én asztalomnál heteskedett. Egy októberi délből óriási fatálcán almát hozott. Mindkét kézzel tartotta a tálcát. Nehéz két fonata a füle mellől a karjára kuszott és kétfelől, mintha az arany folya a fejről, a levegőben bomladozott. Kerek szép arca hamvas volt és az erős emeléstől épen olyan piros, mint a talgagdág áldás a kezében. Csillogóan piros ajka elnyílt, kicsit gyorsabban lélekzett, különben nem hajolt meg, hanem merőn tartotta magát és Krammeln kisasszony a főasztalnál megjegyezte:

— Diese Pap, aber wirklich reizend.

Tavaszig megtaláltuk egymást, mint két össze-melegedő madár. Egy évvel fiatalabb volt nálam és azért „imádkozhatott“; május elsejére ágyamat ibolyagirlándokkal ékítette és éjjel az ibolyák tömjéneztek álmainnak . . . Milyen szép volt, mikor vasárnap délutánokon a parkban összeölelkezve jártunk a hancurozó kicsik között, tavaszi fák szírombaldachinja alatt; vagy összebujtunk titkos kis padunkon. a harangszót lesve, hogy hallatára felugorhassunk, összefogott kézzel égrenézhezzünk . . . Hogy ragyogott az arca, haja, a tekintete: értettük egymás néma imáját. Nagyön is szent volt ahhoz, hogy leírjam, az életért imádkoztunk, mely teljes legyen és mégis szenny nélkül való. És aztán a hétköznapiak, mikor én az egyetemről, ő a képzőből hazajövet az asztalok felett, Krammeln kisasszony szigorú civikkere előtt összekoccintottuk aranytekintetünket:

— Láttam . . .

— Láttam . . .

És Mária most apácának készül egy messzi messzi kolostorban.

Hiszen igaz: volt benne valami angyali vonás: nem akart velem egy mosdóban mosdani — s több efféle.

Lementem a levéllel a kertbe, ott imbolyogtam erre-arra. Merthisz kinek lesz mindegy a barátnője, kivel tizennyolecadik tavaszát álmodta el? Még azon este levelet irtam egy másik volt társunknak; tőle gonosz válasz érkezett. Mária rutul kompromittálta magát, mérget is vett, de most semmi baja, csakhát szégyelli magát és bujna.

. . . Mária? . . .

Kinyújtottam a kezemet, mintha elérhetném és könnyeket harmatoztam érte. Aztán egyszerre kalapácmód ütött szét bennem, a szív:

— Hogyan, hát egy-két könnyel intézzük el azt, kiért hajdan vérünket ontottuk volna? Elhiszünk, hogy egy kis nt, éjszakázás, többkiadás akadálynak nevez-

hető, mikor valahol talán égető szükség van szívünkre, mikor megváltást vihetnénk?

Küszöbön a szünidő, az orvos fürdőre küld, nem kerülhetek egy kicsit az ódon város felé, amelynek egyik csukottszemű hitbástyája mögött zsengekorom legdrágább rózsatársa akar hamvadozni? Elakadó szívvel eszméltem az Orsolya-zárda legendájára, hogy a szüzekből, akiknek soha az ablakon sem szabad kinnélni, minden évben elvisz egyet a fehér halál, a lassu kísértet...

De aztán rájöttem, hogy oda csak hajadonok léphetnek be és Mária kilencéves asszony. A Ferenc-rendi zárdába irtam hát a fejedelemasszonynak (valahonnan tudtam, hogy igaz emberi szíve van), megkértem, tudassa, ott van-e Mária barátnőm.

A fejedelemasszony levelében nem csalódtam. Mária ott van, a képző negyedét végzi, mit annak idején Kolozsvárt félbehagyott. Most áll képesítő előtt. Meglátogathatom és ő is meglátogathat engem, ha a városban leszek. Ő (a fejedelemasszony) szereti, ha a próbán lévők még érintkeznek a világgal, hogy ha nem elég szilárd az elhatározásuk, idejében ráébredjenek.

Nyár első napjaiban volt. Az ég fehér felhőcsipkekendő mögül enyhelt alá, mikor a Szűzmáriás, nagyon világos elfogadóban viszontláttam a megtörékenyedett, megfinomult képű Mária-t. Nem viselt még semmi rendi ruhát, egyszerű feketében volt. Kedves szemében aranytüzek messzi sora gyullant meglátomra, aztán sorban, mint mikor gyertyák elűtik egymást, kiholtak.

— Mária...

— Mária...

Fogtuk egymás kezét és összeborult a tekintetünk. Két hajdanti testvér szűzimának kelyhei. Ó, milyen visszás koccintás esett most. Kongott az egyik kehely...

Szó nélkül elmehettem volna. Szó nélkül tudtam én már: Mára szent és Máriának nincs helye másutt a világban. Minek fakgatózni?

De Mária is mindent tudott.

— Köszönöm... köszönöm.

Aztán később, csendes, szinte közönyös beszédek közt ezt mondta:

— Emlékszik, mikor esténként az ágya elé tértem és úgy sugdostunk egymásnak? Mindent...

Igen emlékeztem, a többi imádók összebujtak az ágyban, de Mária ezt szemérmetlennek tartotta.

— Ó, — mondtam tréfásan, bár szívem hevesen dobogott, mert éreztem, hogy valami megnyilatkozás-igéret csillan ez emlékeztetésben, — ó, emlékszik, mikor egyszer Krammeln elől be kellett bujnia az ágy alá, mert nem volt már hová menekülnie?

Holt mosoly futotta el a szemét. Az ablaknál ülő apáca az órára pillantott. Felálltam. Mária megigérte, hogy holnap kijön hozzám.

Valami nagyon öreg szász kisasszonyoknál voltam megszállva, kik abból éltek, hogy régimódi házukban a szomszédos fürdőbe kijáró vendégeket láttak el. Körül felépültek a paloták: a kicsi ház, kicsi kert, mint szorongatott menekült lapult a tűzfalak között. De minden kedves volt ott és gondozott s a kert végében egy kis fehér pad a magányost megábrándoztatta, a kettesben ülőket szinte meggyóntatta.

— Tulajdonképen mért szánta magát erre? — kérdeztem sok egyéb apró beszédek után. Egy kis képmutatás, érdeklődés-letompítás volt ebben a „tulajdonképen”-ben.

De Mária már hozzám talált, épen mert lassan, gyengéden nyultam életének takarékos fátyolához, mint

nehéz sebnek kötéséhez. Megfogta a kezemet és kifordította a tenyeremet. Megcirógatta a közepét. Sápadt villámként cikázott át rajtam az emlék, hányszor mondta az intézetben ugyanennél a mozdulatnál, tréfásan, hizelegve:

— Maga boszorkány... a mindenzáratnyitó vasfiból van egy szál a tenyerében... aztán így nem vice kicsalni az embernek minden titkát kérdezelen...

„... Maga tudja, hogy mi gyónni szoktunk és talán vétkezem azzal, amit mondok. Péter Deodát jámbor és elég okos ember. De mit tud ő a világról és mit tud főleg az asszonyi élet keresztjeiről!...”

Lejebb ejtette a fejét, pilláját és most láttam, milyen nagyon átszenvedett ez az arc, amely tiziáni pompában vésődött bele emlékembe.

„Mária drága. Mikor az imént véletlenül a tükröbe néztem, eszembe jutott, mit mondtak az intézetben, hogy a szemünk hasonlít. Tudja, miért?... Minden olyan lányban, amilyenek mi voltunk, egy angyal burkolódik... Ott dereng minden mozdulatban, de a szemem egyenest ki-kitekint... de látja, a mi szemünk többet nem hasonlít... Láttam a tükröből és talán vétkezem avval, amit elmondok magának. Az angyalt fogom megsebezni, aki még most se bontott szárnyat a homloka mögül... De kell... kell egy párna, amin egyszer kisíriam magamat. Anyám, szegény... ő tudom, nem helyesli ezt a lépésemet... Ő még az az asszony, aki láncos kutyája az egyszer megépített életének...”

Nyári ének huzott át a házak felett. Néhány csepp ezüst esőt csapott le a szellő. Könnyesszemű, bujdosó mosoly délután volt. S a jázminnak ravatalos szobákra emlékeztető illata repkedett körülöttnünk, mint valami láthatatlan halálpille.

Megsimogattam Mária elvékonyult hajkoszoruját.

— Ugy-e elhullt a hajam... De hiszen ugyis mindegy.

Franciska nővér ollójára gondolhatott.

— Emlékszik ugy-e, hogy Elekhez való szerelmem szinte gyerekszerelemig megy vissza. Már itt ismertük egymást, én polgárista voltam, ő diák... De ha nem kerülünk mind a ketten Kolozsvárra, soha se lesz az ügyből semmi. Milyen szent is volt a mi kolozsvári időnk! Csak láttuk egymást, hiszen emlékezhetik, hogy szegény Krammeln az utcán is inspekciózott és mi mégis tudtuk, hogy minden izünkkel, lelkünk utolsó rezdülésével összetartozunk. Higyje meg Mária, épen itt az én tragédiám gyökere, hogy az az idő valóban olyan fényes volt és szeplőtelen, ahogyan az angyalok szeretnének...

Emlékezhetik rá, hogy az utolsó évre nem mentem vissza az intézetbe. Anyám a lelkiüdvömet féltette, de ez ürügy volt: észrevette Elek vonzalmát és jobbnak látta: otthontartani engem, mert Elek elvégezte az akadémiát és hazakerült... Akkor mindjárt be is lépett apja üzemébe. Megjegyzem, hogy az apja őt szigorúan nevelte és most is csak annyi fizetést adott neki, mint a többi tisztviselőnek.

Könnyű volt engem rávenni az otthonmaradásra. Elek minden este bejött a városba, együtt sétáltunk és az, hogy a családja haragszik ránk, valami édes romantikába vonta találkozásainkat. Mert ők, csupa gazdag emberek, mélyen megvetették a mi vagyontalanságunkat. Irigységek, pletykák, intrikák tetején két összekapcsolódó kápolnavirágnak képzeltek magunkat. Elek egyenest mulatott rajta, ha családja orra alá holmi ártatlan tüneményekkel borsot törhetett.

Karácsonytáján Eleket apja hirtelen kiküldte Németországba. Gyárakat nézni. De én azt hiszem: felejteni.

Mindennapos levélváltásnak még bűbajosabb ideje következett. Nem tudom, tudja maga, mi az, szerelmesünkkel levelezni. Mákony. Egy kiejtett szónak határozott értéket ad a hely, idő, arckifejezés. Az írott szóba egyre a nekünk legdrágábbat magyarázzuk, ellenőrizetlenül, lemeretlenül. Tavaszra a hetedik menny kapujában állottunk. Elek hazajött és eljegyzett. Épen kilenc éve múlt . . . Jól emlékszem arra a napra, mint egy királynő a koronázására.

Apósomról valamit. Nem volt anyére a dolog. De mikor már a menyé voltam, igazi apai jóságát tapasztaltam. Együtt lakott velünk. Néha úgy tetszett: jobban szeret engem a fiánál. Elekre ideges volt és olykor keményen rászólt. Mintha kis gyerek volna. Nekem ez rosszul esett, de ő csak azt mondta: jó az öreg a háznál . . . Ha ő él . . .

Hirtelen halt meg s még azzal a bánattal, hogy nem lesz unokája. Most Elek kezébe került az egész gyár. Ömlött a pénz a kezébe. Villát építettünk a régi ház helyébe. Miért tagadnám, nekem örömöm telt az új életben. Auto és bécsi szobalány, selyemfehérnemű . . . Mindennap bejártunk a telepről a városba. Néha aludni se mentünk haza. Színház, kávéház, aztán ott pihentünk az állandóan bérelt vendéglői szobánkban. S mintha Isten mind a két kezével megérintene: megbizonyosodott a drága gyanu. Olyan szent mámorban éltem, hogy nem vettem észre, amit már észrevehettem volna. Az asszonyok ilyeneket mondtak szemembe:

— Csak most látjuk, milyen szép fiú az urad.

Olyan buta voltam, hogy jólesett nekem ez a beszéd. ♥

Az utolsó hónapokban visszavonultam, nem kimélt meg az állapot, mint némelyt szokott. Elek dadát fogadott fel előre. Egészen fiatal nő volt, valami boldogtalanul járt urilányt a vidékről. Én gyöngéden bántam vele és mert tetszett mindkettőnknek, elhatároztam, hogy saját kicsijével együtt ott tartom végkép házielnőnek. Csinosan járatam, a szobájában étkezett, kiszolgálva. Nagyon ügyes volt, hamarosan minden kulcsot a kezébe adtam. Kimondhatatlanul hálás voltam neki, hogy minden gondot elvesz és élhetek egyedül a nagy-nagy, borzalmas és gyönyörű várákoszásomnak. Egyáltalában mindenki olyan lett körülöttem, mint a selyemtörülköző. Csak az apósomtól öröklött vén szakácsné morgott, Lila, a dadakisasszony panaszkodott rá. Nem fogad szót; szemtelen.

Négyszem közé vettem.

— Nem is fogadok én szót, csak az én nagyságámnak.

— De ha én magának azt parancsolom, fogadjon szót ennek!

Az öregasszony tisztességes arca megrezesedett.

— Nagysága, mit bizik úgy az ilyen esetekben?

Erre egy kis prédikációt tartottam a vén Trézsinék Krisztusról, aki megparancsolta a megbocsátást és az ártatlan lányok veszedelméről.

— Igen, igen, csak hogy ez nem afféle ártatlanul megesett!

— Mit beszél? — képedtem rá.

— Hát instálom . . . én . . . nem mondtam semmit, csak jobban szeretném . . . ha . . . ha ez nem volna olyan ur . . . s a nagysága adna ki holmit . . .

Cseléd mind irigy és ez még csak a mostani időmet se kiméli, gondoltam. A bécsivel sem jön ki. Be-

széltem Elekkel, küldje el, valami csinosabb végkielégítéssel. Nem is láttam többet.

Nincs mit nyujtanom történetemnek e részét valóban. Magamagát elkápráztató tavasz volt, mikor először léptem a szabadba. Anyám meghagyása szerint: legelőször a templomba akart vinni az utam. Felöltöztem szépen fehérbe, úgy éreztem: lobogó van a kezemben, a magam diadalmenetét ünneplem. Elek még a reggel megcsókolt és lement a gyárba. A kaputól visszafordultam. Eszembe jutott, hogy a babát is meg kell csókolnom templom előtt. Szinte szaladtam a fehér juharok összeboruló folyosójában.

A két gyermek kocsija botlott élemben, két kicsi bimbó szívtá benn a tavasz lihegő életét. Mert azt is megengedtem Lilának, hogy otthon egy kocsi tegye a gyermekét az enyémmel . . . Könnyes boldogsággal tekintettem a kisebbre, a még rügyrózsaszínűre. De valóban, a másikat se néztem minden jószág nélkül. Anya nem nézhet gonoszul anyáéra.

Valami csendülést hallottam, pohárkoccanás félet. Eszembe jutott, Elek bizonyára a kerti ajtón feljött a gyárból és itt költi el a villásreggelijét. Engem persze már a templomban hisz. Most újra hallottam a csengést, koccintásnak tetszett. Tán a cselédek lakmároznak a maradék konyakon? Közelebb léptem . . . Szót se értettem, de valami döböntő keveréket hallottam az Elek és Lila hangjából . . . Valami verete volt e keveréknek, csengett, csillogott, mint a víz értéhetetlen és mégis bűvölő locsogása. Még közelebb léptem és akkor, a thuják közül, kuleslyuknyi kerek nyíláson át láttam valamit . . . Mária, azért az angyalért . . . nem mondom el, amit láttam. Sokszor hallottam a frázist: „bár vakon születtem volna, mintsem hogy azt lássam“. Csak ez az egy villámlott belém . . .

Minden sötét lett és minden forgott. A feljárt lépcsőjéig emlékszem magamra.

— Előfordul . . . — mondta ágyamnál az orvos.

Mit mondjak magának a továbbirol? Szenvedtem, mint egy örült és megbocsátottam, mint egy szent . . . mint egy balga szűz. Irtóztató volt a küzdelem a mocoktól való elborzadásom és még mindig határtalan, kiolthatatlannak tetsző szerelmem között. Mikor átgondoltam, hogy saját házamban, a gyermek dadájával, egy elesettel, az általam felemelttel, házasságunknak alig harmadik évében, gyermekünk szent születésekor, az én halálos tusám alatt, előtt, után . . . éppen ebben az órában, mikor hálátadni a templomba indultam . . . Sikoltottam éjjel és véresre vertem a fejemet a rézágy oszlopain. De aztán meghrohantak, letépertek, gyengéd és veszett szeretkezőseink emlékei és az emlék vággyá dagadt: kihunytam karjában és hosszú hónapok után ismét a felesége lettem.

Berde Mária.

(Folyt. köv.)

Szittner és Hoffmann

Therapia laboratorium és dobozgyár r.-t.

SZEGED. ♦ Telefon 5-09.

KÉSZIT:

Gyógyszerészeti dobozokat, papírárukat, kereskedelmi dobozokat, cukrászati dobozokat, díszműárukat, reklám cikkeket.